

Igor Longo, prof. psiholog
Stručni suradnik savjetnik

Dječji vrtić CVIT MEDITERANA
Split

Vizija postavlja smjer za razmišljanje i za djelovanje
E. De Bono

ŠKOLA KAO MJESTO EDUKACIJE RODITELJA ZA KVALITETNO RODITELJSTVO

Radionice za roditelje - oblik kvalitetne suradnje škole i roditelja

Sažetak

Škola je mjesto susreta odraslih (učitelja i roditelja) koji skrbe o mladima. Tek zajedničkim djelovanjem koje vodi računa o međusobnom uvažavanju i povjerenju moguće je ostvarivati temeljne odgojne zadaće. Škola može biti mjesto u kojem se podiže razina roditeljske kompetencije za odgoj i za ostvarivanje kvalitetnijih odnosa u obitelji. Jedan od korisnih načina jest i uključivanje roditelja u „škole za roditelje“ koje organiziraju stručnjaci iz škole ili vanjski suradnici.

Ključne riječi: suradnja, partnerstvo, poučavanje, kvaliteta, odnos, škola, roditelji

Škola koja želi bivati dobrim mjestom za sve sudionike odgoja i naobrazbe (a tu su nesumnjivo i roditelji) traga za načinima kako ostvariti sinergiju svih raspoloživih potencijala. Škola koja ima jasnu viziju, s nastavnim osobljem koje je definiralo svoju misiju i strategiju ostvarenja željenog, uključivat će u različite oblike suradnje (i/ili partnerstva) i roditelje učenika. Sinergija će se javiti tek onda ako u zajedništvo vjerujemo i ako to našim aktivnostima pokazujemo.

Moguće je kako ćemo sumirajući dosadašnje rezultate, praveći samoevaluaciju i suradnu evaluaciju (dakle, uključujući u prosudbu i djecu/učenike, roditelje, administraciju, lokalnu zajednicu i sl.) zaključiti da nam dosadašnja razina uključenosti nije rezultirala željenim plodovima. Ako dođemo do takva zaključka, vjerojatno ćemo razmišljati i o tome što možemo učiniti ubuduće, što možemo napraviti novo, drugačije, djelotvornije. Tako dolazimo do potrebe da stvorimo nešto što do sada nismo imali, nešto bitno različito od našeg dosadašnjeg iskustva i postojeće prakse.

Temeljno pitanje svakoga stvaralačkog procesa neke skupine (pa i neke određene škole) jest: ŠTO ŽELIMO STVORITI? ŠTO MI ŽELIMO KREIRATI? KOJI REZULTAT MI ŽELIMO OSTVARITI? Kreiranje tada nije produkt nepovoljnih i nekontroliranih okolnosti i izvanjskih sila na koje ne možemo utjecati; kreiranje je preuzimanje vlastite odgovornosti za novo, uzbuđujuće, zanimljivo, posebno življenje u našoj zajedničkoj sredini. Odgovornost označava osviještenost o vlastitim mogućnostima i potrebama koje pokušavamo zadovoljiti, kao i spremnost na poduzimanje onoga što će stvari usmjeriti nabolje.

Pozitivna promjena u željenom smjeru može se ostvariti ako vodimo računa o dvije glavne komponente (prema R. Fritz, 1989):

1. Jasne slike realiteta koji imamo sada u našoj školi (što imamo sada?);
2. Vizije rezultata koji želimo stvoriti u našoj školi (koji je finalni rezultat koji želimo imati?); Jesmo li oblikovali sličicu onoga što želimo i je li nam ta sličica svima dostatno jasna?

Čovjekova kreativnost zaokupljena je promjenom, inovacijom, izumom, novim zamislama i novim mogućnostima. Kreativnost znači stvoriti nešto drukčije u vlastitom okružju (što drugi možda već imaju i što su provjerili). Kreativnost uključuje misaono eksperimentiranje, pri čemu ne znamo detaljno unaprijed kako će započeto završiti, no mi želimo biti sposobni taj eksperiment iznijeti.

Ono što mi u školi možemo učiniti jest - uložiti vrijeme pokušavajući smisliti nove načine pristupa roditeljima. Roditelji su jedan od školskih najvrjednijih, a najmanje cijenjenih, resursa (R. Sullo, 1999.) kojemu trebamo pristupiti na sustavniji i raznovrsniji način. Stručni potencijali kojima to možemo realizirati nalaze se među osobljem škole, vanjskim suradnicima te među samim roditeljima.

Ono što svi želimo (i učitelji, i djeca, i roditelji) i što nam je najvažnije postići u našim životima jest – kvaliteta. Kvaliteta je ono što smo iskusili da zadovoljava jednu ili više naših temeljnih potreba na dosljedan način (W. Glasser).

Tragajući za osnovnim uvjetima kvalitete u školi, W. Glasser u svojim različitim tekstovima navodi kako je neophodno:

1. da postoji toplo, podržavajuće okruženje, puno povjerenja i bliskosti; da učitelji mogu prisno razgovarati međusobno; da djeca mogu naći pažljiva sugovornika za svoje dvojbe, nedoumice i poteškoće; da roditelji mogu razgovarati u opuštenom okružju s učiteljima;
2. da učenici i učitelji znaju kako se rade stvari koje su korisne i važne; da to uvjerenje dijele i roditelji učenika;
3. da i učitelji i učenici pružaju i ostvaruju najbolje što se može; da roditelji sudjeluju u životu škole na značajan način;
4. da učitelji sami procjenjuju svoje ponašanje i time modeliraju i potiču dijete da se samo procjenjuje;
5. da se svi u školi dobro osjećaju: i učenici i učitelji i administrativno osoblje i roditelji;

6. da nema grubosti i destrukcije, da nema „smrtnih navika“ za odnose; da odnose izgrađuju suradnjom i partnerstvom;

Želite li provjeriti vlastito mišljenje o školi u kojoj radite?

Pokušajte odgovoriti: Kako ste Vi zadovoljni ostvarenim uvjetima kvalitete u školi?

Uvjet kvalitete	Vaša ocjena uvjeta				
	1	2	3	4	5
1. toplo okruženje, prisnost, bliskost					
2. radi se ono što je korisno i važno					
3. pruža se najbolje što se može					
4. sami se procjenjujemo (samoevaluiramo)					
5. dobro se osjećamo					
6. nema grubosti i destrukcije					

Koje su temeljne vrijednosti značajne za suradnju i partnerski odnos roditelja i škole?

1. Cijeniti partnerski odnos škola - roditelji; dati mu značaj svojim cjelokupnim pristupom (u njemu treba biti: prihvaćanja, autentičnosti, nema ljutnje i frustracija, nema okrivljavanja druge strane i sl.);
2. Prihvatiti rizik mogućeg nesporazuma; kako je škola odlučila djelovati zajedno s roditeljima, korak po korak, do zajedničkog cilja – moguće su različite, nesukladne percepcije i različita djelovanja učitelja i roditelja; Moguće je da škola i roditelji dođu u konflikt ali ako su uspostavljeni načini dogovaranja konflikti će se rješavati „*both-win*“ načinom;
3. Prihvatiti svakog roditelja takvim kakav jest; ne odbijati/ne odbacivati ga svojim ponašanjem, ne okrivljavati; škola treba biti mjesto u kojem se roditelj osjeća prihvaćeno;
4. Usmjeriti se na prijateljski odnos; nema potrebe da škola pokušava mijenjati ponašanja roditelja, jer je to i nemoguće; usmjeriti se treba na pozitivne kvalitete roditelja; stvoriti bliskost, povjerenje, pristupačnost, otvorenost...
5. Potaknuti roditeljevo samopoštovanje; roditelj ima potrebu osjećati se važnim kao osoba i kao roditelj; bilo bi dobro znati u kojim područjima je roditelj uspješan, snažan, uvažavan, značajan; pronaći prigodu za roditeljevo uključivanje u neki školski projekt;
6. Svoje eventualno nezadovoljstvo usmjeriti u pravom smjeru; često su uzroci naših frustracija negdje drugdje, a ne tamo gdje usmjerimo naše nezadovoljstvo, pa ih ne bi bilo dobro usmjeravati prema roditeljima;

osvijestimo sebi gdje je izvor naših frustracija i odgovorimo hoćemo li djelovati na te stvarne izvore frustracija;

7. U dobrom odnosu partneri mogu reći što rade, misle i kako se osjećaju; ako to zatomljujemo, skrivamo, ignoriramo – odnos će biti usiljen, namješten, nezadovoljavajući; preporučujemo podijeliti s roditeljima svoja razmišljanja i osjećaje (strahove, dvojbe, nesigurnosti...), a osigurajmo tu mogućnost i njima; tek tada možemo izabrati suradno i djelotvornije ponašanje;
8. Važniji je dobar odnos nego biti u pravu; prevelikim argumentiranjem, dokazivanjem i uvjeravanjem može se srušiti odnos ili spriječiti njegov rast; važniji je odnos nego „biti u pravu“. Ako je odnos dobar, lakše ćemo se dogovoriti. Borba „za moć“ treba doći u drugi plan;
9. Dobar odnos škola – roditelji ne znači odsustvo nesporazuma; nije upitno hoće li se pojaviti nekakva poteškoća nego KAKO ćemo je razriješiti kad se pojavi; unaprijed ćemo pripremati strategije kako se nositi s mogućim konfliktima;
10. Stvari, kakve god bile, traže naš proaktivitet; ništa se neće poboljšati ako mi ne „uzmemo stvari u svoje ruke“. Napustimo pasivnost, okrenimo se pozitivnom, procjenjujmo svoje ponašanje: „Je li me to što činim približava ili udaljava od željenoga?“ Mijenjajmo ono što prosudimo neadekvatnim. Djelujmo. (u prethodnom dijelu teksta korišten je model odnosa Phillipa McGraw, 2002.)

Na takav način možemo pronaći odnos kojim ćemo biti zadovoljni i mi i roditelji:

- Znat ćemo kako se želimo ponašati jedni prema drugima, kako ćemo gledati jedni na druge, znat ćemo što raditi ako se ne slažemo oko djeteta, znat ćemo kako međusobno uvažavati svoje želje i potrebe, znat ćemo kako želimo suradno djelovati.
- Znat ćemo što je kvaliteta i kvalitetan odnos. Mi u školi modelirat ćemo ga roditeljima.

Postaje nam sve jasnije kako bi škola mogla podržavati i poučavati roditelje, vježbati ih u komunikacijskim vještinama, osnaživati ih u trenucima nemoći i doživljaja bezizlaznosti, umanjivati im nesigurnost i neizvjesnost, pokazivati im kako se nositi s teškoćama i kako pronalaziti rješenja. Rosić (1995.) tvrdi: „Pedagoško obrazovanje roditelja potrebno je svim roditeljima bez obzira na njihovu opću kulturu i profesiju“ i „obrazovanje roditelja u svakom pogledu doprinosi boljoj i kvalitetnijoj učinkovitosti obitelji i škole“.

Dakako, to podrazumijeva konsensus u stavu da škola nije samo mjesto u kojem se vodi računa o znanju učenika već i o njihovu odgoju, te da se odgojni ciljevi mogu lakše postizati u suradnji s djetetu najvažnijim osobama. Nadalje, to pretpostavlja razrješenje mogućeg straha od susreta i suočavanja s teškim obiteljskim poteškoćama. Škola koja osjeća svoju unutarnju snagu i kompetenciju te moć društvene obveze da kreira događaje u zajednici (da ne čeka pasivno da drugi

razriješe poteškoće) odlučit će svoje resurse staviti u funkciju traženja rješenja i izlaza te dati primjer ostalima. A potrebe za novim rješenjima nedvojbene su.

Škola će tako postajati mjestom: dobra osjećanja, prijateljevanja, dobrih odnosa, skrbi, sigurnosti, radosti, slušanja, povjerenja, uvažavanja, ohrabririvanja, slobode, poticanja, dogovaranja. Drugim riječima, škola će biti mjesto povezivanja svih zainteresiranih subjekata. Škola će biti mjesto u kojem svi uče jedni od drugih i uče jedni s drugima (pogledaj i Maleš, 1995.). Škola može postajati mjestom u kojem će se roditeljima pokazivati, poučavati sve ono što može biti korisno za ostvarivanje dobrog roditeljstva. P. Brajša bi dodao: „U takvoj se školi razmišlja, zamišlja i voli (Brajša, 1995.). To je škola koju žele i trebaju učitelji i učenici... Tu se radi i uči zato što se to želi i voli“. A ja dodajem – to je škola koja odgovara i roditeljima, koju oni žele i trebaju, i u kojoj i roditelji uče.

Škola postaje „mjesto na kojem se živi i prostor na kojem se stječe iskustvo“ (H. von Hentig, 1993.), odnosno „škola je prostor za život“ u kojem „treba dopustiti bezbrojne programe i potisnute aktivnosti“.

Škola je tada sigurno i podržavajuće okruženje na kojem roditelji počinju bolje razumijevati sebe, vlastito dijete, partnera, učitelja... Škola postaje mjesto na kojem roditelj uči samoprocjenjivati izbore svojih odgojnih postupaka i načine kreiranja komunikacije u obitelji; škola je mjesto na kojem roditelj odustaje od pogubne paradigme izvanjske kontrole i uviđa značaj skrbnih navika i usvaja humanistički pristup po kojem je svaka osoba na svoje ponašanja poticana iz nutrine vlastitog bića. Roditelj može naučiti da je jedina osoba nad kojom on ima kontrolu – on sam, da može – ako želi – mijenjati jedino sebe, tj. svoje ponašanje. Roditelj može naučiti da je njegova kontrola nad djetetom zapravo jedino u snazi i kvaliteti odnosa koje ima sa svojim djetetom.

Je li potrebno roditelje poučavati o tomu? I tko je „meritoran“ odgovoriti na takvo pitanje? To mogu odgovoriti sami roditelji, mogu odgovoriti djeca, učitelji... A roditelje ćemo potaknuti da vjeruju svojoj kreativnosti, da se približavaju svome djetetu, da ne čekaju da njihov problem razriješi netko drugi nego da se odluče za proaktivitet.

Zašto se to može događati u školi?

- U školi se provodi dobar dio života; ona apsorbira mnoge potencijale i djeteta i roditelja i učitelja;
- U školi se realno mogu događati nespornosti, konflikti, frustracije između učitelja, djece, roditelja i u njoj se može učiti kako ih razrješavati;
- Mnogi se roditelji u školi osjećaju loše i nedobrodošli; kada roditelji vjeruju da učitelji iskreno traže i koriste njihove stavove, osjećaju se vrijednima i odnos učitelj - roditelj se unaprjeđuje (R. A. Sullo, 1999.);
- Trebamo uključiti roditelje koji su izgubili nadu u djelotvornost naših škola; ako ih želimo vratiti natrag, potrebno je da mi pronađemo put da roditelji shvate kako mi u školi znamo što radimo i da će njihova djeca kod nas dobiti kvalitetno obrazovanje i odgoj (R. A. Sullo, 1999.);
- Škola je mjesto koje može (i logično je) pružiti ruku suradnji i partnerstvu sa svima koji sudjeluju u podizanju mlade generacije;
- Škola može, ako želi, pružiti kvalitetne i relevantne informacije roditelju o ispravnim pedagoškim postupcima;

- Škola time ohrabruje i potiče učitelje da modeliraju roditeljima (koji ne znaju što i kako činiti) načine odupiranja vlastitim porivima za kontrolom i pravilnim odgojnim postupcima;
- Škola je graditelj odnosa s obitelji te roditelji vide školu kao sretno mjesto, za učitelja, za vlastito dijete i za same sebe;
- Škola je sve više mjesto dobra osjećanja, prijateljstva, dobrih odnosa, radosti, slušanja, uvažavanja, slobode, dogovaranja. Škola tako postaje bliža a sve manje kontrolirajuća.
- U takvoj školi (a posebice u Glasserovoj kvalitetnoj školi) učimo i djecu i roditelje i učitelje i sve koji su na bilo koji način relevantni.

Je li u misiji naše škole povezati se s roditeljima? Zajedno djelovati? O snaženi sinergijom, možemo graditi bolju praksu odgojnog djelovanja, graditi mladoj generaciji pretpostavke za novu budućnost, jer – mi znamo kamo želimo stići.

Načini i oblici suradnje škola – roditelji raznovrsni su:

- mogu biti **izravni** (rad s jednim roditeljem, roditeljskim parom, sa skupinom roditelja povezanih na nekoj zadaći u školi ili izvan nje, predavanje, sudjelovanje u projektu, radionice, izleti...)
- mogu biti **posredni, neizravni**, pri čemu se koristimo raznim naputcima, upitnicima, vodičima, podsjetnicima, knjigama, obavijestima i sl.

M. Kunstek navodi Morrisona (Morrison 1988.) koji spominje nekoliko mogućih razina roditeljskog uključivanja u školsku sredinu, od jednokratnih i povremenih susreta roditelja sa školom, preko raznih oblika volontiranja i sudjelovanja u školskim odborima i vijećima, do cjelovite skrbi za školu i zastupanja na različitim razinama organizacije socijalne zajednice. I Sullo (1999.) spominje niz manje uobičajenih načina kontakata škole i roditelja, primjerice telefonske kontakte, pisma učitelja roditeljima, s ciljem da se roditeljima iskaže naša spremnost, odlučnost i potreba da s njima ostvarimo kvalitetno zajedništvo kako bismo postigli najbolje rezultate za njihovo dijete. Naši autori spominju i različite načine ostvarivanja suradnje škole s roditeljima: „dan otvorenih vrata“, „roditeljski kutak“, „škola za roditelje“, akcija „što mogu učiniti za svoju školu“, uključivanje roditelja kao učitelja u određenim okolnostima, izleti... (Mušanović i suradnici, 1995).

Koliko se takvi oblici rada zaista planiraju i ostvaruju? S. Staničić (1995.) utvrđuje „Planira se skromno, a ostvaruje još skromnije“.

Autor ovog članka, kao vanjski suradnik, već petnaestak godina održava višekratne susrete s roditeljima u dječjem vrtiću i u osnovnoj školi u obliku radionica, u ukupnom trajanju 40 – 50 školskih sati, raspoređenih tijekom nekoliko mjeseci (10-12 susreta).

Zašto nam to treba? Zašto to treba roditeljima? U istraživanju V. Rosića (1995.) pokazano je da se 82% roditelja želi uključiti u različite modele obrazovanja roditelja u školi.

Odnos odrasli – dijete povremeno je opterećen nejasnoćama te se javlja potreba za nekim dodatnim informacijama o tomu. Nerijetko se između odraslog i

djeteta pojave različite prepreke koje ometaju razvoj pozitivnog, poticajnog, odgovornog i punog odnosa. Mogući su nesporazumi, dvojbe, sukobi. Za takve složenije i sustavnije poteškoće nisu dostatni jednokratni oblici suradnje. Zato su višekratni kontakt i pomoć neophodni. Radionički oblik rada sa skupinom zainteresiranih roditelja jedan je od korisnih načina. Praktički, okuplja se najčešće skupina od 15-ak odraslih, ponajprije roditelja (ponekad i drugi članovi obitelji), koji se susreću jedanput u sedam/petnaest dana tijekom nekoliko tjedana/mjeseci u popodnevnim i večernjim satima. Ta skupina roditelja/skrbnika na sustavan i djelatan način obrađuje sve ono što je značajno za kvalitetan odnos odrasli – dijete, odnosno što omogućava kvalitetno postizanje odgojnih ciljeva.

Sudionici su skupine oni odrasli koji veoma cijene dobar odnos s mladima i koji su donijeli odluku o dodatnom oplemenjivanju svoga dijaloga s njima, kao odraz visoke razine unutarnje spremnosti na vlastite promjene i poboljšanja. Nažalost, često nema onih „kojima to najviše treba“ (pogledaj i Kovačević S. 1995.)

U zajedništvu, stručne i profesionalne osobe i roditelja traže se tijekom edukacije odgovori na različita pitanja:

- Ima li dijete neki svoj neriješeni problem? Ima li briga? Što činim kad moje dijete ima neki problem? Kako ono vidi svoj vlastiti život? Znam li ja kako u kriznim okolnostima moje dijete nalazi snagu? Jesam li roditelj kakav želim biti? Što stvarno želim od svog djeteta? Kakav odnos želim imati sa svojim djetetom? Koliko me moje dijete opaža kao osobu koja vodi računa o njegovim potrebama? Što moje dijete misli o meni? Što želim da moje dijete misli o meni, kako da se osjeća? Koja su moja temeljna odgojna načela? Pomaže li to kako se ja ponašam da i dijete i ja budemo zadovoljni? Pomažem li tada svome djetetu da bude jače, odgovornije, upornije, uspješnije i u dobroj kontroli svoga ponašanja?

Trebaju li svi roditelji takvu vrstu trajnije edukacije? Naravno – ne. Roditelji su, većim dijelom – općenito govoreći – već sada dostatno kompetentni. Jednom dijelu roditelja potrebne su samo povremene, kratke, jednokratne informacije, savjeti, naputci... te se oni nakon toga vrlo brzo i sami snađu; nekima će biti dostatni neki od prethodno nabrojanih načina. Samo dio roditelja treba sustavniju i dugoročniju pomoć u rješavanju poteškoća unutar obitelji, odnosno sa svojim djetetom. A to su u pravilu baš ona djeca/učenici s kojima i učitelji imaju poteškoće. Ako se otklone moguće kritične točke za takvo zajedništvo, škola može bivati mjestom suradnje i partnerstva (vidi i Kovačević, 1995.). Kako kaže von Hentig (1993): "Suradnju treba vježbati". Oni koji još nisu – mogu započeti.

Summary

The school is a meeting place for adults (parents and teachers) who care for the youth. If they reach a cooperation in the approach towards young people, valuing the mutual respect and trust, it will be possible to attain basic educational tasks. The school can be a place where parents can build their parental competence to improve and attain a better and high quality relationship in the family.

One of the useful ways is establishing and including parents in „schools for effective parenting“ using professionals from the school or from the local community.

Key words: cooperation, partnership, teaching, quality, relationship, school, parents

Literatura:

- Brajša, Pavao (1995). Sedam tajni uspješne škole, Školska knjiga, Zagreb
- De Bono, Edurad (1987). Six thinking hats, Pelican Books, UK
- Glaser, William (1990). Kvalitetna škola, Educa, Zagreb
- Glasser, William (2000). Teorija izbora, Alinea, Zagreb
- Marshall, Marvin (2001). Collaboration for Quality Learning; www.MarvinMarshall.com
- McGraw, Phillip C. (2002). Relationship rescue, Vermilion, London
- Fritz, Robert (1989). The path of least resistance, NY, Fawcet Columbine
- Hentig, Hartmut von (1993). Humana škola, škola mišljena na nov način, Educa, Zagreb
- Kovačević, Sonja (1995). „«Škola za roditelje» - oblik kompenzacijskog obrazovnog deficita roditelja“. U: Pedagoško obrazovanje roditelja – zbornik radova: Međunarodni znanstveni kolokvij, Sveučilište u Rijeci, Rijeka
- Kunstek, Mira (2002): Partnerstvo odgojitelja i roditelja – što je to? (Udruga Korak po korak, Zagreb; interni materijal)
- Maleš, Dubravka: „Pedagoško obrazovanje roditelja“. U: Pedagoško obrazovanje roditelja – zbornik radova; Međunarodni znanstveni kolokvij, Sveučilište u Rijeci, Rijeka 1995. str.. 19.- 35.
- Mušanović, Marko et al. : „Otvorena škola – projekt suradnje obitelji i škole“. U: Pedagoško obrazovanje roditelja – zbornik radova; Međunarodni znanstveni kolokvij, Sveučilište u Rijeci, Rijeka; 1995. str.. 497. – 510.
- Vladimir Rosić: „Pedagoško obrazovanje roditelja – pretpostavka učinkovitog odgojno-obrazovnog djelovanja“. U: Pedagoško obrazovanje roditelja – zbornik radova; Međunarodni znanstveni kolokvij, Sveučilište u Rijeci, Rijeka 1995. str.. 1- 18.
- Staničić, Stjepan : Pedagoška funkcija ravnatelja škole u povezivanju obitelji i škole. U: Pedagoško obrazovanje roditelja – zbornik radova; Međunarodni znanstveni kolokvij, Sveučilište u Rijeci, Rijeka 1995. str..161 – 172.
- Sullo, Robert A. The Inspiring Teacher: New Beginnings for the 21st Century, Copyright © 1999 National Education Association of the United States, <http://home.nea.org/books/showitem.cfm?pubid=204>